

Sjöfågel i Roslagen

Mån 17 november

Kl. 18.00–21.00

Folkets Hus Norrtälje

Seminarium om sjöfågel-
situationen i Roslagen:
Varför minskar ejdrarna
och andra fågelarter och
vad kan göras åt det?

MEDVERKANDE:

Roine Karlsson, fotograf, Bill Douhan, Roslagens Ornitologiska förening, Lenart Balk och Lisa Sigg, miljöforskare vid Stockholms universitet, Gunnar Hjertstrand, Skärgårdsstiftelsen, Henri Engström, BirdLife, Ellen Bruno, Naturskyddsföreningen, med flera.

FRI ENTRÉ, KAFFE SERVERAS

För att kunna beräkna fika, anmäl dig gärna till per@gronide.se. Välkommen!

Naturskyddsföreningen
Roslagen

Sjöfågel i Roslagen

SVT Umeå gör en dokumentär om sjöfågelforskningen och filmade under mötet.

Mån 17 november

Kl. 18.00–21.00

Folkets Hus Norrtälje

Panelen med samtliga medverkande:
Bill Douhan, Gunnar Hjertstrand,
Roine Karlsson, Ellen Bruno, Lennart
Balk, Lisa Sigg, Henri Engström.

Magdalena Rinaldo
visar ejderhusets
konstruktion, två
ingångar med ca 16
cm ingångshål.

115 personer deltog i seminariet.

Sjöfågel i Roslagen

Mötesreferat av Kristiina Mustonen, Naturskyddsföreningen Roslagen.

Inledning

Per Bengtson, Ordförande i Roslagens Naturskyddsförening (RNF) hälsade alla välkomna till dagens program arrangerat i samarbete med Norrtälje Naturvårdsstiftelse och Roslagens Ornitologiska Förening (ROF).

1: Sjöfågelsituationen

Sjöfågel i Roslagen. Roine Karlsson, Bill Douhan, ROF

Lennart: Ejder var talrikaste kustfågelarten 57 procent (70-talet).

Efter 2002 minskning börjar märkas efter topp 1999-2000.

2013 inventering Spillersboda–Söderarm i början av maj: minskning med 71 proc. 2002-2013 Speciellt ytterskärgården drabbad (Söderarm).

Lygna: sedan mitten av 1990-talet har det gått neråt

Många predatorer kan angripa ejdern: trutar, havsörn, kanadagås, korpar.

Roine visade bilder från Vegaöarna i Norge där man har skött om ejdrarna sedan länge.

Ejderen är nästan som husdjur, ejderhus, ejdertäcke! 60 ejderbon ger 1 kg dun.

Uttrar som fiende. Diskussion: Under krigstiden dök ejderbestånden i havsbandet. Varför?

Teorier: Hårda isvintrar. Hårt tryck av människor.

Inventeringsresultat från skärgården, Gunnar Hjerstrand, tillsyningsman, Skärgårdsstiftelsen

Inventering av kustfåglar i sthlns skärgård 1985-2014

Ungefär samma resultat som andra: Ådorna bryter häckningen, dålig överlevnad av ungarna

Sillgrissla (all time high) mår bra, någonting som gynnar dem? 39 åring hittad!

Tobisgrisslan går sämre med liten ljusning. Tordmule går också bra.

Sjöfågelsituationen i Östersjön. Henri Engström Birdlife

Ejderen: Från omkring 1995 kraftig minskning av Östersjöns vinterpopulation med 51%

Hotstatus: Nära hotad på Svenska rödlistan sedan 2010.

Alfågel: Den övervintrande populationen har minskat med 65%. Vinterpopulationen starkt hotad på Svenska rödlistan.

Svärta: Ökar i norr men kraftigt minskande i södra Sverige. Vinterpop minskat med 56%.

Nära hotad på rödlistan

Sjöorre: Ökning som häckande, men vinterpopulationen minskar. Status Livskraftig.

Bergand: Kraftig minskning som häckande. Sårbar på rödlistan.

Fiskätande och gräsbetande sjöfågel ökar – de gynnas av övergödning. Musselätande mår sämre. På 30 år är det fler minskande än ökande arter, på 10 års sikt mera stabilt.

Möjliga orsaker till minskningen: födobrist, kvalitet av föda, predation, oljeutsläpp, jakt, sjukdomar, tiaminbrist, miljögifter, klimatförändringar, friluftsliv vid häckning, båttrafik, trålning

Vad kan man göra: Beståndsövervakning, integrerad viltövervakning (miljövariabler), Species actionplan mm. Viktigt att träffa både folk med lokala kunskaper och experter...!

2: Miljöfaktorer

Tiaminbrist i ekosystemen, Lennart Balk, Lisa Sigg, forskare vid Institutionen för tillämpad miljöforskning vid Stockholms Universitet.

Lennart: Tiamin tiaminbrist i våra ekosystem, hur påverkas vi?

Vitamin B1– vattenlöslig, essentiell faktor, bla. nervsystem

Miljögifter är vanligen fettlösliga så detta visar sig på annat vis.

Tiaminbrist – mjölktsyra i musklerna, i hjärnan. Arbetsansträngd andning, kan inte tillgodogöra sig syre, immunsystemet fungerar sämre, temperaturreglering, anorektiskt tillstånd, minnesstörning, inlärningsproblem.

Tiaminbristen upptäcktes på aquakulturcenter vid älvarna för att bevara lax, men vissa honors avkomma dog. Början av 90-talet blev det inte tillräckligt med yngel vad som skulle utsättas enl. lagen. Samma problem i stora sjöarna i Amerika.

Gav man tiamin blev överlevnaden 100%. Långvarig brist går inte att bota

Bristen i sig inte värsta utan de giftiga ämnerna som bildas vid brist, långvarig brist leder till att vid plötsligt intag av tiamin så dör man i stället för att bli frisk

Lisa: Försök med kycklingar. Kycklingar som får för låg dos av tiamin fick allvarliga symptom: tappar vikt, diarre, trötthet, bara 16 timmar från första symptom till att de dog. Fick avbryta experimentet. Låga halter i Östersjömusslorna enligt första studier.

Lennart: Fågelstudie på Island visar liknande problem. Ejder producerar ägg trots tiaminbrist, men kycklingarna dör efter kläckning. Fisk, alligator mm har samma problem.

Johan Rockströms modell "Planetary Boundaries" publicerad i Nature ger en överblick:

Klimat, förstörelse av ekosystem och störningar i kvävetets kretslopp är de allvarligaste problemen. (A safe operating space for humanity 2009 Nature 461, 472-475)

Vad beror tiaminbrist på? Antingen för lite i födan, ökad nedbrytning, eller stort upptag.

Förbryllande konsekvenser: Inte topp-predatorer som drabbas först till skillnad från de flesta andra miljögifter. Varningssystemen funkar inte som de brukar.

Miljöövervakningsprogrammen fångar inte upp indikationer om tiaminbristen (monitoring), Klassiska miljögifter är inte inblandade. Klassiska föroreningsstationer, punktkällor gäller ej Ej nära människan. Svårt att upptäcka var det blir problem.

Miljösituationen i Östersjön. Ellen Bruno, Naturskyddsföreningen

Naturskyddsföreningen har över 210000 medlemmar i dag.

Hoten mot Östersjön är komplexa: Övergödning, miljögifter, fisket.

1/6 döda bottnar, mikroplaster. Dåligt med lekplatser för torsken, magra torskar, tiaminbrist? Överfiske?

3: Diskussion & frågestund

Vad orsakar situationen? Vad kan göras nu?

Bill: Flera möjliga orsaker till situationen.

Gunnar: Tiamin avgörande pusselbit. Även minken är en allvarlig predator.

Roine: Ejder är en social fågel, mera liv i innerskärgården skulle gynna den.

Ellen: Sluta jaga, fartygsleder, oljeutsläpp, tiaminforskning intressant, borde stödas med statliga medel, viktigt att prata om det,

Lennart: Tror att tiamin är centralt, förstå mekanismerna är viktigaste, olika arter viktigt att titta på, komplicerat system ekologiskt, störningarna kraftiga svårt att tolka på ett korrekt sätt. Tveksam till tankesättet att väga uppgångar mot nedgångar för olika arter.

Lisa: Tror att jakt och havsörnen kan påverka men tiaminbrist är en viktig faktor

Henri: Tiamin är inte den enda faktorn, forskarsamhället är oeniga, flera faktorer jmf t.ex. med jordbrukslandskapets fåglar, vattenmiljön med bla övergödning kan påverka säkert, förändrar man näringen förändras förutsättningarna för fåglarna. I ytterskärgården har

havsörnen stor påverkan. Även exploateringen av skärgården påverkar, lekmiljöer för fisk försvinner mm. Stor variation bland arterna som drabbas säger att det är komplicerat, alla vågar måste öppna för att söka lösningar.

Vad orsakade ejdrarnas nedgång under 40-talet? Sten: hårda vintrar och kriget. Magdalena: 160 år i Lygna, under andra världskriget sköt man mycket mera fågel

Roine: Holkar är inte lösningen men bör testas som skydd för ejdrarna.

Gunnar: Tidshorisont för forskningen? Lennart: 40 miljoner kronor på 4 år ;)

Publikfråga: Jag har bott 75 år på ö utanför Vätö, de senaste 5-6 åren har minken ökat kraftigt.

Lennart: På Island finns ingen predation av havsörn eller mink och ändå kraftig minskning av ejder- trolig tiaminbrist

Bill: Trutar och kråkor hjälper havsörn att rensa från ejder

Henri: Borde finnas data från Finland och Åland också

Lennart: internationellt görs lite inom tiamin, i Kanada sedan början av 90-talet, vi jobbar tillsammans med dem. Hade denna situation uppstått tidigare hade man reagerat mer. Idag vågar man inte prioritera detta.

Per: Inga politiker i salen. Vad ska vi säga till politikerna

Lennart: Blekinges landshövding har skrivit till regeringen politikerna och bett om prioritering.

Ellen: Frågan måste lyftas.

Gunnar: stora skador av mink kan undvikas.

Henri: Vi måste minska vår egen påverkan, öka skyddet för känsliga områden.

Stort tack till alla medverkande och publiken för ett intressant och viktigt möte.

Frågor om mötet kan ställas till

Per Bengtson, Roslagens Naturskyddsförening, per@gronide.se